

DE VULGARI PUPILLARIQUE
SUBSTITUTIONE
DECEM CONCLUSIONES,

A D. AMERICO MARTIO MEDICEO, JURIS STUDIOSO,
in Salmantina Academia publicè disputatæ.

PRÆFUIT

D. D. JOANNES DE SOLORZANO ET PEREYRA, J. C.
*vel ad priscam ætatem elegantissimus dignissimusque
Vespertinæ juris Cæsarei Cathedræ Antecessor.*

SALMANTICÆ, mens. Augusti, Anno 1609.

ILLUSTRISSIMO,
ATQUE EXCELLENTISSIMO
D.D.FRANCISCO MEDICEO
SERENISSIMI MAGNI ETHRURIAE
DUCIS FRATRI.

D.Americus Martius Mediceus.

ULYSSES Ille Homericus in stadio cum Ajace cursu certans, Palladem precibus affatur, ut eum compotem victoriæ faciat: an non ego supremum aliquod numen, primitias ei laborum meorum (velut aristas Cereri) consecrans oravero, ut mihi hoc literarum cursu certanti favoris auram benigniter aspiret? cum me jussu Alexandri Martii Medicei istius floridissimæ urbis Archiepiscopi, ac Patrui mei amantissimi his adstrinxí studiis, nihil in votis, nisi tibi uni Illustrissime, atque Excellentissime Princeps litare. Triennium jam in iis sum: Quid ni ergo primos hosce tibi fructus offeram? quos si exceperis, perniciatem pedibus meis ad hoc fæliciter spatium decurrentum, non secus ac Ulyssi illi Pallas, addideris. Et profectò hoc tibi debitum, si in animo revollo quis tu, quis ego, qui tui, qui mei fuerint. Mei amplissimæ Mediceorum familiæ tuorum munere inserti fulgent clariū. Tui (omitto stemmata, imagines, divitias, facinora, Regna) qui deportatas jam, & toto pulsas orbe literas revocarunt, certisque firmarunt fulcris, nimirum suæ stirpis germinibus. Cujus non hærent memoriæ Cosmi illi Magni, Laurentii, Leones? Quis Ferdinandi Patris tui sene illo,

Cujus à lingua melle dulcior fluebat vox,

Illiad. lib. 1.

prudentioris non recordabitur? At quis ego? nempe is, quem non natura solum senissimo fratri tuo Magno Ethruriæ Duci, sed & ejus benignitas subjecit. Te verò in tenera ætate grandis prudentia, disciplinarum amor, comitas, atque præclarissima in doles non oculis dumtaxat universorum, verùm admiratio-

tioni exponunt. *Jure* igitur beneficia cūm veterā, tūm recentia
 hoc sibi vendicant; ipsæquem literæ ad te ire (seu familiam,
 seu tuam videoas propensionem) satagunt, & vovent; quibus si
 obsistam, meritò de me queratur Themis. Novi præterea mili-
 tes sub magni, & periti Imperatoris alam præliari acrius; &
 hoc in causa, cur hunc depromptorum ex juris scientia dog-
 matum, quorum veritatem defendendam suscepi, manipulum
 tuo illustrari nomine voluerim; an non adversarios, si tu faveas,
 hilari fronte ultrò aggrediar, & penè dixerim, profligabo?
 Faves? quid ni? Triplex tibi causa: theatrum ubi hæc edita
 certamina, Salmanticæ nimirum, totius orbis terrarum celeber-
 rimum. Meæ fautor partis Joannes de Solorzano Antecessor
 præstantissimus, juvenis adhuc, & eo cæteris doctior, quo ju-
 nior: meus denique affæctus, qui ut hæc tibi offert, utinam se-
 metipsum ad tuos se sistere pedes posset, & explicari. Ergo
 non dubito quin ad me spectatores utrumque vertant pollicem;
 at invidi, malevolique plures: despicio: nonnè simul ac livi-
 dös oculos contorserint, subita, & magna tui nominis luce cæ-
 cutient? spes omnino certa: eaque jam jam exhilaratus futuri
 successus securus rubrum in castris pendens vexillum videre
 gestio. Interim Illustrissime, atque Excellentissime Princeps
 libellum hunc accipe, ubi relatas, atque ad vivum piætas ip-
 sasmet quasi pugnas conspicias: si quæ tenuia nimis, vel le-
 via cognoveris, aspice tamen. Ut stannum, & æs solis ra-
 diis opposita argentum, aurumque judicas, sic illa simul ac oculi
 aciem intenderis, non nisi optima, atque elaborata vi-
 deri poterunt. Hoc tibi tandem quicquid est libelli, mei affec-
 tus, cultusque sincerum monumentum, do, dico. Utinam tibi
 Deus ea, quæ nos tui clientes, quique in tuo jam esse ære glo-
 riamur, & merita tua elatis supercilliis cognoscimus; vove-
 mus, & precamur. Salmanticæ Kalendis Augosti M.DC.IX.

**EX NOBILIBUS JURISCONSULTORUM, CÆSARUMQUE
responsis in lege secunda, l. Verbis civilibus 7. l. Centurio 15. ff. de
vulg. & pup. & l. Precibus 8. Cod. de Impub. & aliis substitutionibus
sequentes proponuntur Juris studiosis disputandæ Conclusiones.**

PRIMA CONCLUSIO.

Testamentum, quod pater impuberibus liberis facit, & inde pupillaris substitutio appellatur, Romanorum olim mores introduxerunt, & noviores postea Cæsarum leges scripto formarunt. In quo nihil ex privilegio parentibus datum, sed omnia ex summo patriæ potestatis imperio, & civilis juris regulis promanasse, contra plures defendam.

SECUNDA CONCLUSIO.

Ubi masculus decimiquarti anni, & fœmina duodecim ultimum tetigerit diem, substitutionem pupillarem penitus extingui contendō. Adeo ut nec jure fideicommissi postmodum sustineatur, etiam si in ea longius tempus complexus fuerit parens.

TERTIA CONCLUSIO.

Pupillarem Substitutionem his solum liberis, qui vel naturali & legitimo jure, vel legitimo tantum in patris potestate testamenti, & mortis tempore fuerint, fieri posse tuebor. Extraneis autem naturalibus, vel emancipatis, aut etiam nepotibus in alterius potestate recasuris, etiam à milite, inutiliter fieri, neque (quicquid alii existimant) fideicommissi jure defendi.

QUARTA CONCLUSIO.

Mater, aliique per maternam lineam ascendentēs, ob defectum patriæ potestatis, pupillarem substitutionem facere nequeunt; quinimo nec ipse etiam poterit pater, nisi prius sibi (si paganus sit) justum, & solemne condiderit testamentum, & filium, cui pupillarem substitutum scribit, vel nominatim hæredem instituerit, vel ut oportet exhæredaverit. Neque enim probo Bartoli, & aliorum sententiam, qui tacitam filii institutionem sufficere, perpetram arbitrantur.

QUINTA CONCLUSIO.

Compendiosam Substitutionem, Bartolum sequutus, eam esse contendam, quæ sub conditione mortis, vel alia, plura tempora, pluresque substitutionum casus complectitur; quæ si verbis directis à milite fiat, intra pubertatem jure communi substitutum ad patris, & filii hæreditatem admittet; postea vero, ut directa militaris, ad patris dumtaxat, cum fructibus inventis in hæreditate.

SEXTA CONCLUSIO.

Cum præter militis hæreditatem, fructus quoque ejus militari substituto Papinianus adjudicetur, dubium ab interpretibus judicatur, de quibus fructibus hoc intelligi debeat. Sed ego verè dicendum existimo, eos tantum fructus substituto deberi, quos hæres instituti filii perceperit, à tempore, quo militaris substitutionis conditio extitit, qui sanè in restitutionem fideicommissarjam, haud quaquam, nisi mora præcedente, venirent.

SEPTIMA CONCLUSIO.

Expressam pupillarem substitutionem, vel sub compendiosa contentam, matrem etiam à legitima filii excludere censeo, ut magis communiter Doctores admittunt. Quamvis non defuerint, qui semotis Pontificum decisionibus contrarium jure civili inspecto defendantur existimant.

OCTAVA CONCLUSIO.

Sed an, si miles in primū tantum casum filio substitutum scriperit, ejus voluntas ad secundum quoque ex Divorum Marci, & Veri constitutione trahatur, non parū controvertunt authores: multis existimantibus in militis testamento, intellectæ substitutioni locum non esse. Ego sub vulgari expressa, tam in militis, quam in pagani testamento tacitam pupillarem late re tuebor. Quæ tamen contra matrem effectum sortiri non possit, nisi nos in contrarium aliquæ conjecturæ deducant.

NONA CONCLUSIO.

Compendiosam Substitutionem impuberi filio sub conditione mortis conceptam, quo casu ut fideicomissaria effectum sortitur, tacitam illam conditionem, si sine liberis, continere assero, quæ ab acutissimo Papiniano primū inventa fuit. Quod tamen contraria procedere ostendam, si casualis conditio compendiosæ adjiciatur.

DECIMA CONCLUSIO.

Licet miles, si velit, etiam filii legitimam fideicommissi onere gravare possit, id tamen in dubio non esse præsumendum affirmo, atque adeo universalis hæreditatis restituenda fideicommissio filii legitimam non comprehendendi.

D.

D. OCT. COR. CAM. APO. CLE.
AD LECTOREM.

S. D.

X qua mibi, benevolē Lector, gente assurgis? ex ipsis Aristarchis? ex ipsis, qui criticē literarum ludum, & arena, ut ita dicam, bestiariorum tractant? secede: bonum factum: si hunc libellum non tangas; ac ne videoas quidem emissitiis illis oculis; utinam effossis. Ut libitoris officium praeire, & summovere, praesertim infames, ne eorum occurru Magistratus majestas contaminaretur; sic meum, moros, fastidiosos, blennos, buccones arcere, voce, manu, virga! quippe si in manus libellum re ipsa bellum sumant, nec ipsamet Pallas à viroso linguae telis Egide sua defendat; flagitem, ut laudent? ne ut excusent quidem, si quid erratum.

Justa ab injustis petere insipientia est;
Quippe illi iniqui jus ignorant, neque tenent.
An potius, Lector, ex illis est, qui curiosos simulant, & Zenonis sectam augent? Tu quoque gravis, grave si illud intones,

Mentiri nescio; librum,

Si malus est, neque laudare, & poscere
esto; si scriptorem, si rem scriptam in trutina expendas, laudabis nec mendacio. Rudiarus hoc
non scripsit; sed qui palo adhuc figit vulnera, quique quod magis mireris,

Adpositam nigrae Lunam subtexit alutæ.
Impie si recotiora petas; ut in pomo non miti acris ille sapor amatur; Sic in adolescentis scriptione. Nosce te ipsum quicumque, & retrò ad eam etatem trabe; cucurbitas pingebas; dormiebas. Qui ergo tam bene orditur hujus militie Tyrocinium, citò eum vitis manet. Complectere modo animo rem: pugnam in Salmanticensi Theatro argumenta, & rationibus depugnatam brevi stylo, & eleganter descripsit, ut oculis Illustrissimi Excellentissimique Principis D. Francisci Medicei, cuius auspiciis manus consertum ivit, necon Illustrissimi & Reverendissimi Archiepiscopi Florentini patrui sui, quem pariter obsequio, & amore prosequitur, submitteret: non ille fame sue consultum hoc libello voluit, neque ipsi votivum, ut verè, Lector, fatear, tibi probari: placeat Magnatibus illis, ad hoc amhelamus, & ideo hæc ihs veluti in gustum ingenii sui dedit; an terrori debuit? audi Satyricum.

Stulta est clementia, cum tot ubique
Vatibus occursas, peritura parcere chartæ.
Hoc amplius Lector, si ex Bartolistarum grege mibi ades, & in obsoletorum interpretum verba juxasti: auresque barbara illa latinitate obduruisti, nihil hic tibi, voluptatem non capies, imò nec quid ipse velit: qui in sedula Cujacii, Duarenii, Donelli, Fabrorum, & si qui hujus melioris commatis lectione versaris.

Aspice & hæc, si forte aliquid decoctius audis.
Inde vaporata Lector mihi ferveat aure.
Noster trivialia moneta haud scripsit, sed electa, & acuta. Hæc audis Lector? facilem ergo te præbe. Novitum hunc in Theatrum literarum prodeuntem, feliciter acclamans plausus excipe: lauda paratum gratiam referre non modio, sed borreo toto: Hoc si nolis: Angeronam respice: pergis, & ad calculos sedes? obtempera ipse tua conscientia, que, & si simulias, vice tribuni tam iniquæ actioni intercedit, scio. Sperni? I, Lector, colliga manus; sed vide ingenuitatem, tempora, & mores novimus, promptiones ad calumniam, quam ad veritatem lingue: ut qui ad portum tendit ventis, procellisque nonumquam sollicitatur; sic invidia, & maledictis qui ad gloriam: noster Gallinæ alba mintmè filius in eodem jaſtabitur aquore, si quid laudis captabit, lucro ponet; sin minus, Poetam clamantem audiet.

— Nec te quæsiveris extra.
Tu modo amicissime Americe, perge male virtute, qui eductus semel è carcere inoffenso pede ad calcem cures, & post terga relicts his, qui gravi invidiae aculeo puncti oblatrant, gratus Patriæ, parentibus, amicis caput olivo redimitum in hoc, ubi de fama contentio est, stadio fo- res; stimulus addet, si mentis oculos in patrui tui exemplo figes; de quo nibil aliud tibi inest illo (penè enim factus sum garrulus) nisi illud Poste.

Vulcanus, Luna, Sol, dies, Diu quatuor
Meliorem nullum illuxere alterum
libet, & verè addere doctiorem, humaniorē, nobiliore, sed tu, Lector, vale, & Momi per-
sonam exue.

AD LEGEM CENTURIO XV.

*ff. de vulg. & pupil. subst. habita
repetitio.*

Ad eandem Præfatio.

*Quo didicisse, nisi hoc fermentum, & quæ semel intus,
Innata est rupto jecore, exieris, caprificus.*

ICEAT mihi auditores meos (*Illustrissime Rector, Præses sapientissime, Viri Principes, Patres præstantissimi, neconon Universi Carissimi Condiscipuli*) liceat mihi, inquam, auditores meos his versibus affari, nam ut Athletæ in stadio oculos ad metam, & bravium intendunt, sic ferè omnes, qui studiis se dedunt, ad gloriam. Ne tamen inducatis in animum me adeo Philotimia obcæcari, qui putem didicisse jam ut illi ipsi, qui apud Persium versus illos usurpant. O stultus ego si putem, & merito clamer quis.

O medici medium pertundite venam.

Non ego huc prodii apud vos, *Auditores*, ut vel elaborata studia, vel ingenii vires ostentarem. Sed veluti aves cum pullos suos volarum docent, antequam per aera divagari permittant, paulatim ducunt prius, atque experiuntur; sic ego mei periculum facere optimum duxi, ut sim conscient quem volatum per largum hoc jurisprudentie cœlum explicare queam. Hoc vero, ut hic potissimum facerem, vos suassistis, *Auditores*, vestra religione, ac æquitate, hujuscemodi enim arbitros habere, & gaudeo, & jam diu in votis. Præterea allexit ipsamet Salmanticensis Vniversitas, uno verbo dicam, omnibus numeris absoluta, in qua cæteræ omnes vélut in speculo, suam posint aspicere deformitatem. Quid vero occasio tanti Præsidis? an non ex remotoribus terræ partibus accurrere huc debuisse, ut sub ejus patrocinium, hodiernum hoc certamen inirem? Non tanti igitur fuit certare, quām in hoc theatro certare, talibus arbitris, ac tali Præside. Restat ut vobis explicem, quare hunc laborem meum Illustrissimo, Excellentissimoque Principi D. D. Fancisco Mediceo, Serenissimi magni Erhruriæ Ducis fratri consecraverim. Quid putatis? beneficia, affectus, ejus comitatis, indoles benignitas, atque natura, quæ me ejus subditum, & clientem peperit. Quid? nonne etiam hæc literarum monumenta ipsi debentur? cuius majores afflictas eas, ac humi jacentes, vel in perpetuum erexerunt? at vela contraho, ne in ejus pelagi altum provehar, unde ventis, quantumvis faventibus, nunquam expediatur. Ne igitur constitutos terminos excedam, pro more Papiniani responsum in libro 6. quod Tribonianus in titulo de vulg. & pupil. subst. repositus, explicandum aggrediar, si prius *Sanctissimam Trinitatem; Beatisimam virginem*, ut mihi divinam, ac propitiariam afflet auram, oravero.

Sileteque, & tacete, atque animum advertite.

Centurio filii, si intra quintum, & vigesimum annum etatis sue, sine liberis vita decesserint, directò substituit. Intra quatuordecim annos etiam bona propria filii substitutus jure communi capiet: post eam autem etatem ex privilegio militum patris dumtaxat, cum fructibus inventis in hæreditate.

Ergo Nos in aciem vocat, *Auditores*, robustissimus quidam ex gente hirsuta Centurionum armorum usu, & contrectatione durus, atque in ipsa juris imperitia privilegio elatus proprior ad ensem, quam ad Prætoris sellam, si de jure suo sibi moveatur litigium; is filio impuberi, si ejus vita ad vigesimumquintum annum non produceretur, consultum suo testamento de hærede volut; si tamen in his ipsis temporis limitibus absque liberis virili hac aura destitueretur. Duo hic maximè advertenda; si bullatus decedat; si sumpta virili toga. Illud enim si acciderit, hæredes qui quasi suppetias larurus secundo expectat gradu, jure quo quisque censerur bona cum patris, tum filii complectitur (a). At si hoc omissio, sedulò de alio labore-

Obras Posthumas.

M

mus,

(a) *L. sed si plures 10. §. ad substitutor. ff. de vulg.*

Decem conclusiones,

90

...mus, firmiter Papiniano adhærendum, qui & si varia, diversaque ab auctoribus induatur persona, purè tamen, & verè perceptus, nos ad veritatem perducet. Discimus ab eo, bona filii extra substitutionis causam esse, & paterna tantum, fructusque inventos in hæreditate ad substitutum tendere, scilicet militis privilegio (b). Cui fas in testamentis scribere (c).

Hoc volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.

Nefas tamen iis, jus filii testari haud prohibiti (d), vel tantillum ire diminutum, antequam tamen veluti Ladas aliquis, aut cum equo suo Perseus prætervoleat: quod verè viris, verè docens haud semel imposuit, liber breviter, sed accuratè videre. Quare hanc Centurio noster si sine liberis conditionem adscriperit; & an bene. Accersit forsitan eos fideicommissio saltem ad successionem? Putarunt nonnulli: sed falluntur. Nullo pacto, Auditores, Centurioni eos ad hæreditatem testamento vocare (e); sed (quod ingenuè fateor) iis tabulis jus ab intestato servare, animus fuit, & laudandus, siquidem hoc eodem nomine (cave quisquis ne aliud credas) prudens Lucii Titii consilium eruditissimo Scævolæ inter præclaras & provide perspecta (f). An vero bene? Poterit vel nimia militis imperitia, vel nimia verbositas objurgari quem aut latuerit se quoque silente censerit factum (g), aut si noverit quidem, exprimere: tamen animum suum maluerit; & in propatulo collocare: & merito si de fidei commisso, miles verò rectè hic, ubi substitutione directa est: Sed an hoc verum (haud enim desunt, qui inficias eunt) è re nostra, & disputatione erit animadvertere.

Qui negant, hos omnes lapides movent, sanctum esse à Papiniano, & Pomponio post prætextæ positionem frustra secundas exarari tabulas, & exaratas pubertate finiri (*), quod falsum, si aliter in milite; dictum ab Imperatore, veluti ex fideicommissi causa valere (h), scriptum à Papiniano, capi parentis dumtaxat bona, quod proprium fideicommissorum. Illud esse militis privilegium, ut substitutione alioquin omnino ruitura (ut in Pagano cernitur) fideicommissi fulcro sustineatur. Hæc argumenta, quæ illi putant firma, solida: quæ evertere mihi tamen posse videor non magno nisu. Papinianum in prima acie cum ponunt, nimium cavillant, frustra inquiunt post pubertatem fit substitutione; fateor, sed à Pagano, & à quocumque, qui communī juri adstringatur. Ecce secunda aciei robur Imperatorem; velut ex fideicommisso valet: pugnantne serio, an ludunt? videant ut protelēm hoc telum; si fideicommisso similis hæc substitutione: ergo non ipsum; at bona dumtaxat patris capiuntur: O vanum acumen! id proprium militaris substitutionis esse quis non videt? Jam vero quod de privilegio adducunt, quam non ratum! nonne omnino facilius ex pupillari directa in directam transibit militarem; quam tortuosa, inflexisque viis ad fideicommissum in vita traducetur? sed eorum tela quoniam satis evitavi, & quidem solo amictu, præbeant se paulo certiori ferro, nam pro contraria, veraque sententia pugnat Papinianus, qui directo factum ex militis privilegio valere; bona à substituto capi proponit (i). Pugnat Imperator fideicommissum non esse, scribens, sed veluti (k). Pugnat denique Summus Pontifex aperi- tate satis, & validè, qui semper, dum potest, substitutionem directam accipi vult, & in Pagano post pubertatem fideicommissi quidem persona indui (l), contra quos in aciem prodire, nisi Telamonius Ajax, nemo audeat. Verum quando hic se obtulit occasio, absque fructu non sit, ex nonnullorum animo errorem extirpare, qui profecto altius, quam par esset, radices immisit. Ajunt secundis tabulis à Pagano factis vim etiam post pubertatem inesse quasi ex fideicommisso supeditata; in hos laqueos Scævola contritus, dum factam à Pagano in codicillis directam substitutionem inflecti ad fideicommissum ait (m); Ulpianus quoque in causa; nam si quis hæredem rogaverit, ut alium sibi hæredem faciat, scribit videri rogasse, ut ei hæreditatem restitueret (n). Tertio præcipites eos Pontifex dedit, cui nefas non assentire; ille extra omnem ambigendi ansam purè ait valere, ut fideicommissum (o). Nec mirum si facile iis impo- suerint; bonis humeris erant. Nam Scævola quid mirum si ita censuerit? codicilli erant non testamentum, ubi scripta substitutione, in quibus nihil directe dari posse, vel modicè eruditis notum: Quid ergo? ad fideicommissum trahiendum, idque benignitatis gratia, quæ nihil potest, cum de persone minus idoneæ in testamento ima cera exarata loquimur. Jam verò Ulpianus de inutili fideicommisso disserit, ut ad utilitatem redigatur. At Pontifex! rectè ille quidem

(ab-

(b) Hac l. Centurio 15. ff. de vulg. l. precibus, Cod. de imp. & al. substitutione.

generaliter, §. cum autem, C. de inst. & substit. L. cum acutissimi, Cod. de fideicom.

(c) Principe inst. de test. milit. l. ff. eodem.

(*) L. verbis, 7. l. in papillar. 14. ff. hoc tir.

(d) L. A qua orare, ff. qui test. fac.

(b) L. precib. C. de impub. & hac l. nostra Centu-

(e) Arg. l. si quis omn. cau. test. l. fin.

rio, & dict. l. precibus.

§. sin autem sub conditione, C. com. de leg. juncta, l.

(i) Hac l. nostra Centurio.

principi, Cod. de paliis, rursus, l. filius x 14. §. cum ff. de

(k) Dict. l. precibus.

leg. l. Item arg. l. ex facto 17. §. ex facto, ff. ad

(l) Cap. si pater, de testament. in 6. c. Rainunitius

Trebellian.

extra de test.

(l) A l. Lucius, 25. & ibi Accurs. in fin. ff. de

paredib. insituendis.

(m) L. Scævola, ff. ad Trebellian.

(g) L. cum avut, 202. ff. de cond. & demonstr. L.

(n) L. ex facto 17. in princ. ff. ad Trebellian.

(o) Cap. Rainunitius extra de test.

(absint impii, qui aliter missitant) quippe testator, qui rescripto causam dedit, quoquomo-
do Alterocam succedere concupiverat; quamobrem haud ex Anteo hanc substitutionem pro-
genitam arbitror; quae vires acquirat, unde maximè opprimi debuerat. Neque enim J. C. more
Ægyptio signis, figurisque sanè obscuris nos docuerunt; post pubertatem frustra secundas ta-
bellas dictari; finiri pubertate; evanescere: Sed clare omnino, nec blasi profectò illi ore ro-
tundo dixere, scripsere, jussere (p).

Sed revertarum ad Papinianum; quam bene, quam dilucide hec omnia, quæ diximus brevi
illo circa conclusit? sed & illud (ne quid minutum relinquat) quod à filio abducere subs-
titutus debeat: *Bona nempe patris cum fructibus inventis in hereditate.* Profectò si patris hære-
ditatem! & una fructus ab eodem parente collectos, item pendentes, maturosque ejusdem
mortis tempore, necnon hæreditate jacente perceptos, quippe hæc omnia hæreditatem augent,
habebit (q). Quà propter cum nominatim de fructibus Papinianus constituit, nullos alios in-
tellexit, quam eos, quos instituti hæredes legitimi ex bonis paternis, antequam subs-
titurus ad eos admitti postularet, collegerunt. Nonne id certum, siquidem ii nullo profec-
to in te jure potissentur (r)? certum quidem; verum, licet jure directo substitutio valeat,
cum tamen veluti ex causa fideicommissi substituto ea concedantur; cui non libe-
rum suspicari eos fructus legitimorum hæredem lucro cedere, quippe qui in restitu-
tionem non veniant; utpote fideicommissarii negligentia percepti (s). Qui aliter censem; ii
verò pax sit verbo lignis, non vitreis usi sunt oculis. Declinant hic ferè omnes, qui le-
gum interpretandarum munus suscipiant (abstineo à Gallis) à Papiniani curriculo, & longè
se, in devia immittunt indagantes inter cetera, num iura sepulchrorum ad hunc nostrum
substitutum spectent; mihi, qui sciam directam esse substitutionem; integrum non est du-
bitare; sed an in fideicommissarium transeant facit, ut sim anxius nescio quis (fraterculus
cerè Gigantum) dignus,

Ut Gyare clausus scopulis, parvaque Seriphos.

Vitam omnem traducat; is absque ullo legum præsidio (nec erubuit) (t) nisi tanti suam
credat opinionem, transire, sed & apud gravatum remanere dictavit; ego sanè id nunquam
legi, inò contrarium; ecce Paulum, *Restituta hæreditate jura sepulchrorum apud hæredem re-
manent* (u). Imperator vero ea extraneis quidem hæredibus impartitur (x), sed hæredibus: qua-
lis non est fideicommissarius (y). Hoc magè me vincit; ea hæredis esse, quia est hæres, quo-
rum pluralitate non dividuntur, sed aequaliter omnium est usus (z). Non ergo possunt ca-
dere in restitutionem, cum hæredis nomen nunquam verè deponatur (a). At successores quales-
cumque in eo scilicet sepulchro possunt recondi! ex Ulpiano (b) sanè; sed se explicat Ulpianus,
bonorum nimis possessores, iique quibus bona addicta (c). Cur tardamus ergo, & de fidei-
commissario fateti? Ego dicam. Prætor quidem hæredem facere nequit (d), sed cum bonorum
possessionem concedit, nullus alias hæres extat, & ille bonorum possessor pleno omnino
jure hæredum fruitur; ergo & sepulchrorum. At fideicommissarius in multis hæredem repræ-
sentat; non in omnibus; non in hoc certè sepulchrorum, quia ad hæredem spectat, hæres
vero ex testamento existit.

His alias poteram, & plures subnectere causas.

Ut una cum Umbricio apud Juvenalem receptui canam: sed jam nobiles video retiarios, qui me
rede capturiunt; cuspidem ergo sumam, ne me, cur eos fugiam, percontentur.

CAPUT PRIMUM.

*De pupillaris substitutionis definitione,
& divisione.*

Difficile navigatu fretum hoc substitutio-
num, & decumanis fructibus exagita-
tum, fabula pueris, qui ære nondum lavan-
Obras Posthumas.

tur, decantata. Mihi, antequam vela expli-
co, diffinitionem, & divisionem investigare
lubet, sic Cicero, sic Aristoteles monent. An
hic centurias, inò legiones diffinitionum ex-
ponam? apagè. Multi solent, ego abhorreo:
sed & illud præmonitus volo. (Novi enim
cornea nonnullorum præcordia, qui quod
non oppositum, non visum censem.) Ut ii,
qui corollam texunt, neglectis reliquis, mol-

M 2

lio-

(p) §. masculo, inst. de pup. L. verbis 7. L. in pu-
pilli 14.

(q) L. qui, ff. ad legem falcidiam, l. si fraudator
25. §. Proculus, ff. quia in fraudem ered. L. fructus
pendentes, ff. de rei vend. L. ita tamen 27. §. 1. in
fin. ff. ad Trebelli.

(r) L. secunda 2. §. item veniunt, §. item non solum
in fin. ff. ad Trebelli.

(s) L. in fideicommissarium 18. ff. ad Trebellian.

(t) Auct. de Nap.

(u) L. iur sepulchri 3. C. de relig.

(x) L. quia perinde 42. §. 1. ad Treb.

(y) §. restituta, institut. de fideicom. hæred.

(z) L. fundus mibi 31. ff. famil. ercis. L. si sepul-
chrum Cod. de relig.

(a) L. qui hereditas, 44. §. cum hæreditas, ff. de con-
dit. & demonstr.

(b) L. vel quod, 6. ff. de religios. & sumpt.

(c) L. ergo 4. §. is autem, ff. de fideicom. libert.

(d) §. nam prætor, instit. de bonorum posses.

Decem conclusiones,^b

92

lioress, & alacriores carpunt flores; sic me ex aliorum sit judicium. Ego ad gradus, per multis, que ab Authoribus dicuntur, que multas, scripturam, rem redigo: sumo scripturam; quinque certas substitutiones, vulgariter, si heres non erit (x); pupillarem, si ante pubertatem decesserit (s); reciprocant, invicem substituo (t); militarem, vel compendio faciem, quandocumque decesserit (u); Justinianam, si filius in furore decesserit (x).

Substitutio est, secundi heredis appellatio, nos docet Caius (a), Institutionem si dicere velimus, Authorum Paulum habebimus (b). Nec reluctetur animus, quoniam effinxerit Modestinus institutionem speciem substitutioni contrariam (c). Hoc in usu apud Jurisconsultos potissimum apud Modestinum. Sed si successoris gradus reputomus, qui Adoptionem ait, in adoptionem dividit, & arragationem (d); cognitionem quoque, in cognitionem, & agnationem (e): absit hic scrupulus firmumque sit recte dici Institutionem. Id usurpat Scævola (f); id Labeo (g); id ratiocinantur alii (h). Heres in secundi verbo, nec dissimilas: secundus est cohæres (i), secundus hæres à milite ex tempore datus (k): nec tamen subtitutus. Opple aures, haud ista admitto: est in milite privilegium, atque ea ex ipso substi- tuto; de cohærede vero negatum non ibo, secundum esse ordine scripturæ, & loco (l), sed minimè hæc attendimus; verum gradus (m). Velis aurem, & insusuras datum ex hæredato substitutum, haud secundum, sed primum hæredem esse: ergo nec substitutum: amove filii curam: sit paternum testamentum in mente; juxta illud secundum esse hæredem dabis (n). An ulteriore gradu vetitum? Minime (o): Ut secundas, quascumque post primas, nuptias nuncupamus (p), sic hæredem; precedentis dumtaxat, inquit Donellus, ratio habenda: & ut fôres opponentibus obcludamus, de hæredis substitutione nos loqui certum sit; nec obstrepant posse in fideicommissis, & donationibus, & legatis fieri (q): nobis hæc nota, sed neglectui habemus.

De divisione quid ali senserint: nobis in protapulo; sed perinde ac si in latibris; eorum opiniones non producentur, ad sciamma in hos Athleras haud descendit; pace, & quiete rem transigam, benevè scripserint, & sense-

rit aliorum sit judicium. Ego ad gradus, per personas, scripturam, rem redigo: sumo scripturam; quinque certas substitutiones, vulgariter, si heres non erit (x); pupillarem, si ante pubertatem decesserit (s); reciprocant, invicem substituo (t); militarem, vel compendio faciem, quandocumque decesserit (u); Justinianam, si filius in furore decesserit (x).

Persons vide: duas amputabis, & erunt dumtaxat vulgaris quæ cunctis pupillaris quæ impuberibus liberis; Justiniane quæ furiosis fit.

Sed si successoris gradus reputomus, qui duo sunt; si heres non erit. Alter, si heres erit, & ante pubertatem decesserit (y), duas quoque tantummodo substitutiones, vulgariter sciencet, & pupillarem extare contendit (z): & merito, nec enim plures Caius (a), quo nolim ego plus sapere.

Quid hæc differant, scire habes? vulgaris unicuique sui copiam facit (b); pupillaris parentibus, habe; tantum, cum impuberibus liberis hæredem facere volunt (c). Illam duodecim tabulæ, hanc mores introduxere (d). Hujus meta, pubertas (e); illius, hæreditatis aditio (f). Illa nobis. Altera filio testamentum exaramus (g).

Fieri possunt haec substitutiones, cum legitimis, tunc precariis verbis, hinc tradita occasio divisionis in directam, & obliquam, cui vulgo acclamat. Divisiones, diffinitionemque habes; perge modo ad reliqua.

CAPUT II.

Substitutionem moribus introducam ipso jure ob patriam potestatem; filiis dumtaxat impuberibus fieri.

Testamentum ex eo dicitur, quod testatio mentis sit (a): Est enim voluntatis nostræ justa sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri vult (b); desiderat igitur animi iudicium (c), quod cum non sit impuberibus,

non

- (a) Lib. 2. tit. 4.
- (b) L. ex facto 43. §. Lucius, ff. de vul.
- (c) L. 1. ff. hoc tit.
- (d) L. 1. ff. de adop.
- (e) L. non facile 4. ff. de grad.
- (f) L. Gallus 29. in princip. ff. de lib. & posthum.
- (g) L. mulier, 20. §. fin. ff. de cond. instit.
- (h) Arg. legis si quis mibi 25. §. sed si mandavit, ff. de acquir. hæred. l. 1. ff. de hæred. inst. juncta l. 9. §. fin. ff. de lib. & posthum. L. si quis 55. ff. de hæred. inst.
- (i) L. si quis 25. ff. de testib.
- (k) L. querebatur 19. ff. de milit. testament.
- (l) L. qui solvendo 6. ff. de hæred. instit.
- (m) L. 1. ff. hoc tit.
- (n) L. penult. in princip. ff. contra tabul. L. 2. in princip. ff. hoc tit.
- (o) Ulpian. tit 22. §. penult. l. 1. & l. potest. 36. hoc tit. inst. de vulg. in princip.
- (p) L. si quis prioris, §. talam. Cod. de recand. nup.
- (q) L. ut hæredibus 50. ff. de leg. 2. l. si sponsus,
- §. simili modo, ff. de donat. inter virum, l. is cui 10. ff. de donat. causa mort. l. si legata 6. Cod. de legat.
- (r) L. 1. hoc tit.
- (s) L. 2. ff. hoc tit.
- (t) L. 4. §. 2. ff. cod.
- (u) L. Centurio. 15. cod. l. precibus, Cod. de impub.
- (x) L. humanitatis 9. cod. tit.
- (y) D. l. precibus, d. l. 1. & 2.
- (z) L. cum ex filio 39. §. filio, ff. hoc tit.
- (a) Lib. 2. instit. tit. 4.
- (b) Princ. instit. de vulg.
- (c) L. 2. ff. hoc tit. princ. instit. de pup.
- (d) L. verbis 120. ff. de verb. signif. d. leg. 2.
- (e) §. masculo, inst. de pupil. l. verbis 7. l. in pupilari, ff. d. tit.
- (f) Princ. instit. de vulg.
- (g) Diel. princ. & §. literis.
- (a) Inst. de test. in princip.
- (b) L. 1. ff. qui testam. fac. poss.
- (c) D. l. 2. ff. de inoff. test. l. is cui lege 18. l. qui testamento 20. §. ne furorius, ff. de testib.

non est is testari datum (d); an ergo intestatim orientur? ita quidem si patre careant; sin minus, quoniam moribus Romanorum latum est, & inveteratum patres summo in filios imperio potiri (e), iis quoque effectum est, ut ipsi patres impuberibus condere queant testamentum (f); idque jure summo; an non possit haeredem filio dare, qui filium, & vendere, & occidere poterat, si libuerat (g)? Quamobrem rideo, qui privilegio factum dicunt; & nihil magis juris regulis, vel si mas velis, rigori consonans agnosco, idque a moribus in medium allatum (h); moribus? sume duodecim tabulas, perlego. *Pater familiæ uia legassit sue rei, ita jus esto* (i). Filii res patris dicuntur (k), ergo ea verba, & substitutionem pupillarem complectuntur: preme adhuc, audi Romulum. *Parentibus in liberos omne jus esto*: Hæc lex scripta est; hinc patria potestas, ex hac pupillaris substitutio, non ergo ex moribus; siste, nec te falsa hæc veritatis effigies delectet. Nam duodecim tabulae laxant quidem habenæ, & pari concedunt de suis rebus; & rerum suarum tutela pro libito statuere (l); ideo filio tutorum dat (m); sed haeredem non dat, quia res filii esset habiturus, de quibus duodecim tabulae ne verbum quidem Romulum vero tantum indulsisse parentibus non ambigo, in modo prima illa tempora si species, ajo lege Romanis patriam potestate inductam; sed revoca in animum legem Tribunitiam, qua exactis Regibus cæteræ leges exleverunt (n), igitur & illa de patria potestate. Quid ego? coepit populus Romanus incerto magis jure, & consuetudine ali; quam per lastam legem, & hac patria potestas retenta. Recte igitur moribus inductam dixit Ulpianus, licet Decem-viri tractu temporis in duodecim tabulis hoc jus insculperint. Absint qui moribus Lacedæmoniorum hoc tribuant, à quibus petitus jus non scriptum testatur Justinianus (o); quasi vero Romani, & si jure non scripto uti a Lacedæmoniis didicerint, nequeant tamen plura moribus observare, quibus illi careant. Quid hinc? nimirum substitutionem moribus Romanorum editam ob patriam potestarem. Ergo liberis tantummodo facienda. Quidni? cum in eos dumtaxat im-

perium patriæ potestatis exercere possimus? obliquisque verbis & adultis, & non filius fieri scio (p); sed nos de directa, quæ fortasse, si pupillares tabulas alterutrius testamentum esse volumus, nutabit. Si patris, cui permisum de alienis bonis testari (q); si filii, qui ex alieno pendet arbitrio (r); Sed firma est, hec vacillat; Pupillaris substitutio dicitur quidem interdum testamentum filii, re vera idem ac parentis est (s); non ergo ex alieno pendet arbitrio. Patri vero lege datum, de impuberis filii; alias absque haerede decessuri bonis, quasi in subsidium disponere. Huic qui censor est, legem censet. An non daret ei, qui summam sibi in filium potestatem asserit, ob quam de eis tutela disponit? haud potuit (inquietus mores) lex (t), quippe contra bonos honestatem, publicam utilitatem sit; nonne substituti semper in subsessis erunt ad pupillum è medio tollendum? fiat in ima cera, obvolvatur in uno, nec salvantur tabellæ, nisi posita prætexta; hoc Caji cohæsum (u); sed non usquequa sufficiens, nam viventis pupilli haereditas venditur (x). Nos vero, non

Obiuta adeo gestamus pectora Pæni.

ut nesciamus hoc falsum; Pomponium cito (y), si haereditas venierit ejus qui vivit, aut nullus sit, nihil esse acti; quia in rerum natura non sit, quod venierit. Sed & ipsius Ulpiani verba ventilo: *Planè si hoc actum sit, dicendum erit etiam impuberis haereditatem in venditionem venire: maximè si jam delata impuberis haereditas est*. Nullo igitur in periculo pupillus, delata jam haereditate. Timemus nobis ab illo verbo, *maximè*? injuria: nihil profecto tam nostrum, hoc enim loci vel ex elegantia additum, ut Accursius (z) vult, vel haereditatem delatam esse necessum ostendit; haud à Jurisconsultis alienum accipe Justiniani exemplum. *Sancimus, & in hismodi casu consulissimi Principis locum babere constitutionem, & cum modis omnibus admittendum esse censemus, maximè cum ex voluntate creditorum hoc interponitur. Nolentibus enim creditoribus admitti talen pactionem nullo modo concedimus* (*). Hæc vera sunt; qui obsistunt, meras nugas bla-

tiunt.

(d) §. præterea testament. inst. quib. non est permisum, legi qua' citate §. ff. de testibus.
(e) L. patre furioso 8. ff. de iis qui sunt sui, &c.
(f) L. moribus, 2. ff. hoc tit. princip. inst. de pupill.
(g) L. fin. Cod. de patr. por. I. in suis, ff. de lib. & posthum. 12. tabul. & I. Romuli.
(h) Inst. de pupil.
(i) L. verbis legis 120. ff. de verb. signif.
(k) L. 1. §. per banc. ff. de rei vendic.
(l) L. sepe ista sibi super pecunia, ff. de verb. signif.
(m) L. 1. ff. de test. tur.
(n) L. ei, §. exactis inde regib. ff. de orig. jur.
(o) §. & non ineleganter inst. de jur. nat.

(p) L. ex facto 27. in princ. ff. ad Treb.
(q) L. contra l. conficiuntur, §. 1. ff. de jar. condit. aurb. ingressi, Cod. de sacrostant. eccl.
(r) L. illi institutio, ff. de haered. instit. l. 1. ff. de test.
(s) L. 2. §. prius, ff. hoc tit. l. in ratione, §. si filio, ff. ad l. falcidi. §. igitur, inst. de pupill.
(t) Cap. erit autem lex, dist. 4.
(u) §. sin autem quis ita formidolosus, inst. de pupil. Caju lib. 2. inst. cap. 4. §. pupillaris.
(x) L. 2. §. illud, ff. de haereditat. vel act. vend.
(y) L. 1. ff. de haered. vel act. vend.
(z) D. l. 2. §. illud potest. ver. maxime.
(*) L. fin. §. autem el. 1. Cod. de test. manumis.

Decem conclusiones,^b

94

CAPUT III.

*Finiri pubertate hanc substitutionem incepit
ultimo decimiquarti anni die, nec ultra va-
lere, nec fideicommissi quidem jure.*

De origine ista: quid de termino, & meta? certe eadem, ac tempori quo clauditur pubertas: moribus institutum esse, ut cum ejus aetatis filii sint, in qua sibi testamentum facere non possunt, parentes ei faciant (a), supra disertum. Facultatem testandi pubertas assert (b): auferat eadem parentibus pupillari ter substituendi (c); haec in brevi duodecim annorum si feminina, quatuordecim si mas, circulo clauditur (d); haec septa non transilis; immo & postremum diem cum terigerit, liberum habet, & iis restari datum (e); igitur & eo die solvit substitutione una cum substituendi causa. Morosi nimium, immo & imperiti, qui Imperatorum, sedum decimumquartum annum excessisse requirit, nesciunt disputacioni nostrae accommodare excessisse dixit (f); tu tetigisse intellige: idem in Diocletiano face (g); quem natura incepit diem, hominis intellectus in hac arte completum interpretatur (h). Pubertate iraque, hoc est, simul ac ultimus decimiquarti anni dies ingrat, finitur, evanescit (i). Quid si in longius tempus testamentum filii pater produxerit? An saltem jure fideicommissi efficax erit? Utrinque acriter pugnatur; ego pro iis, qui inficiatum eunt, mucronem stringo, & ajo substitutionem, quae longius tempus complectitur valere usque ad decimumquartum annum (ut qui sciam utile haud infici vitio per inutile) (k) post id vero tempus haberi, ac si oratione facta non esset. Ad partes voco Papinianum: *Verbis civilibus substitutionem post decimumquartum annum etatis frustra fieri convenit* (l); Pomponium: *In Pupillari substitutione, licet longius tempus comprehensum fuerit, tamen finietur substitutione pubertate* (m); Justinianum: *Masculo igitur usque ad quatuordecim annos*

substitui potest, famine usque ad duodecim annos, & si hoc tempus excesserint, substitutio evanescit (n). Nec evanesceret, finiretur, frustrevè fieret, si lapsus eo tempore, veluti fideicommissum staret adhuc. Contemplor patria potestate nullam ob aliam causam id sibi parentes vendicare, nisi pupillorum favore, qui sibi heredem scribere nequeunt (o), cur eos proprio gladio jugulamus (p)? cur (quod nemini licet) (q) filiorum jus imminui ultra legem parentibus damus. Addo, & hanc appendiculam; duo contraria in eodem (ut inquit) subjecto, nec philosophus ullus, nec jurisprudens votis unquam fuit jungere (r); ergo nec in una substitutione jus directum, & obliquum, qui sunt diversi, & contrarii ad hereditatem tramites (s); quo duplice jure, eoque discrepante valere eam nunquam flecat, ut existimem (t), quippe verba fideicommissi desiderem, sine quibus haud dabo reperiri fideicommissum (u). In testatoris voto id non fuisse autem, qui directum heredem facere est arbitratus (x), & onere heredem levare malo, quam premere (y). Verba captas, inquit, voluntatem negligis (z); scis optasse testatorem extinto impubere omnia bona substitutione cedere (a); negabis eumdem voluisse, pubertate incepta saltem suis propriis substitutionum potiri? Quid ni negem, si desunt conjecturæ (b)? nec patiatur ambiguitas, cum substitutione pupilli sit favor (c), fideicommissum vero gravamen (d); suffragii calculum in eum ferri (e)? Nec me ex secura hac statione deficient libertatis exempla à Juliano, Ulpianoque mutuata. Ait ille: *Et ideò licet directæ libertates deficit, attamen ad fideicommissarias eundam est* (f). Quid hinc? nempe cum desiderio tenemur emitendi servum, cui directa libertas dari nequit, dandam (quod possuimus) (g) obliquam. Si quid hoc nos pungit, oculum mihi, ut cum Comico dicam; excludito: patiar; alter vero nostris subjicit oculis duplē speciem, in qua libertas directa data ad fideicommissariam devolvitur. Ait: *Quamvis si sponte adisset, cogeretur prestare fideicommissariam*

- (a) *Princip. inst. de pupil. vers. non moribus.*
- (b) *L. quia estate, ff. de testib.*
- (c) *§. masculus inst. de pupill.*
- (d) *L. ultima Cod. quando tut. vel cur. esse de sin. princ. inst. quibus modis tut. finiat.*
- (e) *L. qua aetate l. adigere, 8. §. quamvis, ff. de ju-
re par. l. liberorum 11. §. 1. ff. de his, qui notat. inf.
(f) D. §. masculo.*
- (g) *L. si frater 4. C. qui test.*
- (h) *L. si usucap. ff. de usucap. l. Anniculus, de verb. sign.
inst. de pupill.*
- (i) *L. verbis 7. l. in pupill. 14. ff. de vulg. §. penult.*
- (k) *L. 1. §. penul. ff. de verb. obligat. l. ururas 20. l.
placuit 29. ff. de usuris.*
- (l) *Dict. l. verbis.*
- (m) *Dict. l. in pupillari.*
- (n) *Dict. §. masculo.*
- (o) *Princip. inst. de pupill.*
- (p) *L. 1. quod favore, Cod. de leg.*
- (q) *L. cum filius 29. ff. de milit. test.*

- (r) *L. 1. Cod. de furt.*
- (s) *L. fin. Cod. de codicill.*
- (t) *Argumento legis eum qui 23. ff. de usucap.*
- (u) *Ulp. in fragm. tit. 25. l. quidem cum filio, ff. de
hered. inst.*
- (x) *L. 1. ff. jur. codic. l. illud, §. tractari, d. tit. l. co-
heredi, §. cum filio, vers. qui ita locum habent, ff. hoc
tit. l. fin. §. illud, C. de codic.*
- (y) *Juxta l. Titia 34. §. in vita, l. unum ex fami-
lia 67. §. si rem, ff. de leg. 2.*
- (z) *Contra l. 2. Cod. commun. de leg. l. pater Sezo-
rinam 102. l. in conditionibus, ff. de cond. §. demonstr.
l. 3. Cod. de lib. præter, l. 62. ff. de leg. 2.*
- (a) *L. sed si plures 10. §. ad substitutos, hoc tit.*
- (b) *L. quidam cum filio, ff. de hered. inst.*
- (c) *L. pupillus 18. ff. de acquir. hered.*
- (d) *L. coheredibus 39. §. cum filia, ff. de vulg.*
- (e) *Juxta l. si quod favorem, Cod. de legibus.*
- (f) *L. si ei qui 2. §. codicil. de jur. codicil.*
- (g) *L. libertas 16. ff. de fideic. libert.*

iam libertatem (h). Libro autem quinto fideicommissorum subdit: *Si quis servo pignorato directam libertatem dederit, licet videatur jure subili inutiliter reliquise: attamen quasi ex fideicommissaria libertate relicta servus petere potest, ut ex fideicommisso liber fiat* (i). Sed ne diu in errore vos detineam, libet & verba referre ibidem ab eodem Ulpiano subscripta: *Favor enim libertatis suadet, & infra: Nec enim ignotum est, quod multa contra juris rigorem pro libertate sint constituta. Non idem favor in substitutionibus: adde quod superiori casu necesse id fuit, ut voluntas in restituenda hæreditate testatoris adimpleretur: servo restitui nequit, nec capax ibi directæ libertatis servus: ergo in fideicommissaria refugium. Nec obest, quod nos arctius mordere videtur, ex Scævolæ sententia pupillarem directò famam in codicillis ad obliquam perduci* (k). Sano enim cuique cognitum, benigna interpretatione receptum, ut quidquid directo in codicillis relinquitur, precariò relictum esse videatur. Haud licet hoc ad substitutionem testamenti ei personæ, cui non potuit, factam transferre; in eo, quod directo scriptum est, aud aliquatur. Nec si potuit testator angustiores substitutioni assignare limites, & cancellos (l), idem & latiores, laxioresque; substitutionem, vel omnino omittere, in ejus arbitrio; longius autem tempus assignare, id vero nefas; & si hodie Pontificum indulgentia contendunt nonnulli laxatum in testamento Rainuntii, in quo Alterocham, ejusque sobolem adjectæ substituit (m). Verum nunquam, quod viderim exprimitur, ibi directo factam esse substitutionem, sed verbo dumtaxat communi succedendi, quod quid mirum, si ut obliquum accipiatur? Nec titubet quis, si videat Innocentium Summum Pontificem directam substitutionem ad fideicommissariam non nunquam trahentem (n); nam non crebro, neque ex more, usque; Glossa (o) annuit cum exemplo directæ militaris, in qua tamen fallitur, & directæ in codicillis factæ utitur. Secus qui putant, lapidem mordent. Ego aliud saxum volvam.

CAPUT IV.

Nullis posse fieri, qui in potestate non sint; recasuris vero in alienam, neque à milite quidem fieri.

NOstro Imperio subjiciunt liberos justæ nuptiæ (a), & adoptio (b): iis ergo pupillares tabulas exaratae nostri juris est (c); nam ex patria potestate est hec facultas. Quamquam haud desinat nugi polyloquides, qui se legisse clamitant; matrem & pupillariter filiis substituere (d); & tutorem, iis substitutis dare (e); quod nisi ii, qui jus patriæ potestatis habent, non possunt (f). Cui tamen ignotum hujus potestatis matrem exceptem? Ipsem pater postumo hæredem scribit (g). Posthumus vero huic potestatis jugo colla haud unquam submittit; prius Lachesis parentis stamen incidit, quam matris ventrem Lucina, in quo, dum transigit, matris est portio (h). Præter voces hic, nihil communum posthumum est hæredem habere, & eum igitur natum leges ducunt (i); deduc & in patris potestate: redi modo ad matrem; tutorem illa dat institutis, sed adde hunc Præsidum confirmatione egere: negatio quædam, quæ Imperatoris rescripto adest, magna est, inquietus, remora; vide Cujacium, vide emendatos Codices; spongia debilis; lingua deberet, qui appinxit. De sententia autem Africani, sic habe, loqui eum de vulgari, non autem pupillari substitutione. Aut pupillarium tabularum mentio? Non quidem nos destinets; habet ea effigiem pupillaris, quippe filius non institutus nisi post decimumquartum annum: At verè pupillaris non est; patria ergo potestas necessaria. Non obstat ex hæredatis in secundum casum substitu (k), quos hac ex potestate depulsos, emancipatos videri restatur Ulpianus (l). Rechè videri; nam & si mortuus quoad successionem censeatur ex hæredatus, non tamen quoad patriam potestatem, licet emancipato ad similetur, cum in eum danda actio est de eo, quod ante ex hæredationem gessit. Vièto hoc prælio, vide quam latè diffundatur præda: Extraneis dari hæredem vetitum esse (m). An & naturalibus; ii qui-

(h) *L. Cogi* 16. §. red si servo, ff. ad Trebellian.
 (i) *L. generaliter* 24. §. si quis servo, ff. de fideicommissaria libertate.
 (k) *L. Scævola*, ff. ad Trebellian.
 (l) *L. si ita quis* 21. ff. hoc tit.
 (m) *Cap. Raynuntius, extra de test.*
 (n) *Cap. 1. de test.*
 (o) *Dilig. cap.*
 (a) *Princip. inst. de patr. potestat. §. penult. inst. de nup. l. ita in potestate, 9. l. seq. ff. de his qui sunt sui, &c. l. Paulus, ff. de stat. hom.*
 (b) *Dilig. l. 1. 2. 3. 4. ff. de adopt. l. 1. C. eod. princip. inst. eod.*
 (c) *L. 2. l. sed si plures 10. §. in arrogato, ff. hoc tit.*

(d) *L. si mater* 33. ff. hoc tit.
 (e) *L. 1. Cod. de test. tut.*
 (f) *§. permisum inst. de tutel.*
 (g) *L. 2. ff. hoc tit. §. 4. inst. de pup.*
 (h) *L. 1. §. ex hoc rescripto, ff. de vent. insp.*
 (i) *L. qui in utero 7. ff. de stat. hom. l. intelligendus, ff. de verb. signif.*
 (k) *§. non solum insit. de pupill. l. 1. §. fin. l. si is, qui ex bonis 6. L. sed si plures 10. §. ad substitutos, ff. hoc tit.*
 (l) *L. 1. §. sed si patruus eorum, l. 2. ff. quod cum eo.*
 (m) *§. ult. inst. de pupill.*

Decem conclusiones,

quidem in patria potestate non sunt (n). Sed tamen Paulus secundas ipsis tabulas posse à parente conscribi asseverat (o). Fabule, nihil unquam tale Paulus, nec vel reperies (p), vel tanquam à scoli cuiuspiam infesta, & infesta manu suppositum expungendum. Ergo nec ipsis hæres à patre; nec emancipatis profecto; nisi à milite obstreput (q) inepta surratio; at Triphoninus pedem firmat: si quidem de militari loquuntur; quid? exhaeredatum filium proponit: nil tale: sepone verbum, exhaeredato, & superiori adscribe orationi, scripturam sic conficies rectam, & sententiam; sequare. Nec nepotibus in alienam potestatem recasuris: cur, inquires, cum impubes, & in potestate sit? quia alia causa ipsi non testandi, quam impubertas; nempe filium familias esse (r). At pater, quem natura dedit, pupillo in adrogationem dato substituit, eoque longè à pubertate mortuo substitutus admittitur (s); cum tamen pupilli paternum dominium adrogator sibi jure adscrivat. Quidni substituat, & utiliter? pubertas, & adrogatoris fides id faciunt: illa quia tardius morte: hæc quia morte pubertatem prævertente adrogari bona se iis restitutum caue, ad quos nulla facta adrogatione pervenissent (t). Sed minora hæc, & tenuioris fili: Illud difficile, quo scilicet tempore filii in potestate esse debeant: paternæ mortis dumtaxat maximè probabile; siquidem testamentum ab eo tempore incipit, ante enim filio haud permisum testamentum habere; sed & expendamus Ulpianum: *Si extraneum quis impuberem hæredem scripsisset, poterit ei substituere, si modo eum in locum nepotis adoptaverit, vel adrogaverit, filio precedente (u).* Sufficit post factam substitutionem adrogari extraneum; ergo tempore facti testamenti, nūm in potestate fuerit, haud curandum. Papinianum quoque examinemus: *Cum filia, vel nepoti, qui locum filii tenuit, vel post testamentum cepit tenere (x).* Post testamentum? quid igitur tempore testamenti potestatem morosi requirimus? Hac in navi transfretare Bartolus cupit, sed contra torrentem brachia dirigit: Audi: *Si quis ex mortis quoque tempore non fuit in familia, substitutio pupillaris fit irrita (y).* Dicimus; quoque, & aliud igitur tempus: quale profecto nisi testamenti facti? Id duobus tem-

poribus inspicitur, testamenti facti (inquit Flentinus) (z) ut constiterit institutio, & mortis testatoris, ut effectum habeat; Papinianus autem alio eum impellet, ac ire putat. Nepos enim, de quo Jurisconsultus, semper in potestate fuit, & si non semper patris locum tenuerit. Nec ab Ulpiano secundus fatus, qui haud contendit ante adrogationem datum haeredem; sed adrogatione secuta. Nemo ex intervallo substituere prohibetur (1), debuit sāne Bartolus Ulpianum ex jure interpretari (2), eamque accipere explicationem, quæ vitio careret (3). Contempsit; ad arenas allidit; at qui habet filius patre vivo testamentum? sanè non habeat, ut tamen eo mortuo habeat, dum pater illud exarat, filius in potestate sit necesse est. Quare consilium, ut gladiatores, in arena capiamus, & destituto Bartolo, portum petamus, nam

Furor est post omnia perdere naulum.

CAPUT V.

Patrem necesse habere nominatum instituto, vel exhaeredato filio, justum, & solempne sibi condere testamentum.

In stat modo discrīmen haud parvum inter caligatos homines, ac togatos: Plura his imminent; illis pauciora. Quid hæc? Togatus haud filio dabit successorem, si sibi prius justo, solemnive testamento non signaverit (a); filii testamentum dicitur, paterni testamenti appendix, sequela, pars, secundæ tabulae (b). Qui ergo extent, ni præeat, quod primas tener? Caret his molestiis caligatus; filio haeredem scribit, tamen si sibi non scribat (c). Datum hoc ensi, & ferro, datum imperitiae (d). At noster Paganus mirum quas in angustias trudatur. Ni testamentum effectu comprobatum; ni prius hæredem sibi scribat, ni filium nominatum instituat, vel ut oportet exhaeredet; aquam ingerit in cribro (e). Sunt qui laiores ei vinculorum compagines indulgeant; remittunt expressam institutionem tacita contenti, securi Ulpiani, & Scævolæ suffragio, quibus hæc verba: *Si filius hæres non erit, satis superque sunt (f).* Exhaeredationem pelunt, ut qui exhaeredato substitutionem fieri possint.

- (n) §. penult. inst. de nup.
 (o) L. Lucius 95. §. aliter ff. hoc tit.
 (p) L. 2. hoc tit.
 (q) L. miles ita 91. §. penult. ff. de milit. test.
 (r) Princip. inst. quibus non est permisum fac. test.
 L. qui in potestate 8. ff. eod. l. penult. C. eod. §. primo,
 inst. per quas person. &c.
 (s) L. causa 90. hoc tit.
 (t) L. non aliter, ff. de adopt. §. cum autem, instit.
 god.
 (u) L. 2. §. sed si extraneum, ff. hoc tit.
 (x) L. cohæred. 41. §. cum filia, hoc. tit.
 (y) L. cohæred. 41. dict. §. cum filia.
 (z) L. si alienum 49. ff. de hæred. inst.

- (1) L. si quis eum, §. ult. ff. de vulg.
 (2) L. 6. ff. de solut.
 (3) L. in ambigua, ff. de legib.
 (a) L. 2. §. quisquis, ff. hoc tit.
 (b) §. liberis, inst. de pup. l. sed si plures 10. §. ex
 asse, ff. hoc tit.
 (c) L. 2. §. quisquis, ff. hoc tit. l. in fraudem 15. §.
 penult. l. Miles 41. §. fin. ff. eod.
 (d) Princip. inst. de milit. test. l. 1. ff. eod.
 (e) Diit. l. 2. §. quisquis, §. prius autem, §. sed si in
 princ. ff. hoc tit.
 (f) L. ex facto 19. l. si quis ita hæred. 82. ff. de hæred.
 l. 3. §. si liberrus, ff. de bonis liberi. l. Gallus in princ. ff.
 de liberis, & possib.

posse non probent ; ea est secunda institutio
(g) : ergo instituto tantum facienda : surdo fa-
bulam narrant : nonne recte secunda institu-
tio dicetur , si alter prius fuerit institutus?
Exheredandus igitur filius. Alioquin si obli-
vioni mandetur , intestatus decedet parens ;
obtritaque manebit substitutio more anima,
ut inquit Satyricus (h). At de institutione er-
rant , si calculos illorum Jurisconsultorum ha-
bere putant ; ex conditione haud unquam sur-
git institutio. Ergo ad has juris aras libasse
saltem , monstremus , ad quas cum libassent
ii Jurisconsulti , institutionem ritè factam cen-
suisse eos , nostrum est existimare ; vel in fos-
sam decidere. Hæc nunquam à Pagano amo-
venda ; sed & strictiores imminent angus-
tiae , infunde in animum hæc Jurisconsulti:
Prius autem sibi quis debet hæredem scribere ,
deinde filio substituere , & non convertere or-
dinem scripture. Ceterum si ante filio , deinde
sibi testamentum faciat , non valere (i). Video
quid hæreas : nempe ea verba ejusdem Juris-
consulti ruminas ; quibus sibimet clavum in-
jicit , & oblitus superioris sententia ait proba-
ri , licet conversa scriptura filio prius testa-
mentum fecerit (k). Hic tempora digho scal-
penda , rodendi unguis , cædendus pluteus ,
& meritò. Non constat sibi Ulpianus ? diffici-
liores se præbent Authores in eo vel excusan-
do , vel explicando. Inquit Ulpianus eam sen-
tentiam rescripto Imperatoris ad Luprum Bri-
tannii Præsidem comprobata , improbatam le-
git Goveanus opinionibus cunctorum ad ru-
bram lineam examinatis (l) : Utinam tam verè ,
quam idoneè. Sed Accursius converti ordinem ,
si exheredato substituatur , ait haud oportet
re ; ut & nihil refere , si instituto. Deside-
rant hic universi rationem , & suppeti las fert
Donellus (m) ; quia nempe ipsamet pupillaris
clausula , quum instituto fit , institutum esse
demonstrat : adhæret Cujacius (n). Sub alio-
quoque Accursii vexillo doctissimus , cui

Et meliore luto finxit precordia Titan

Joannes de Solorzano militatur , sentitque or-
dinem spectari , quum diversis , separatisque
clausulis sibi , filiove hæredem scribat , si vero
uno orationis filio ambobus testamentum faciat ,
posthabendum , velut in conjunctis (o). Quid
Duarenus ? pete à Pichardo (p) ; dicet , dogma
firmum , & stabile esse , prius sibi , deinde
filio faciendum esse testamentum ; sed & ex-

Obras Posthumas.

ceptionem adjunget. Exceptio ea est , si co-
dem tempore , iisdemque tabulis testamentum
utrumque fiat. Cui plaudam , quæris ? dice-
re non lubet , quia non liquet.
Quid frustra de his , quid inanibus obs-
trepitis ? Clamat à tergo ; quasi verò illud
requiratur à parente sibi testamentum fieri : quis
nescit paria esse nullum fieri testamentum ,
vel rumpi , irritum vè declarari (q) ? Et tamen sci-
mus , vel non aditione , vel filii præteritione ,
vel bonorum possessionis petitione infirmatio
testamento , virescere adhuc secundas tabu-
las , & manere inconcessas , inafflictasque.
Haud dictis fides ? Excipite auribus Ulpianum :
*Plane si omissa causa principalis testamenti ,
abintestato possideatur hæreditas , dicendum
est & pupillo substitutum servandum (r).* Sed
& Africano indulgete : *Etiam si contra patris
tabulas bonorum possessio petita sit , substitu-
tio tamen pupillaris valet (s).* Actum de nobis ,
si nos quidem lataret , à Prætore , cum quis
omissi testamenti causa ab intestato hæredita-
tem possidet , testatoris voluntatem defendi ,
ac si hæreditas esset adita (t) ; ergo & im-
ceram servari : sicutque ignoramus contra ta-
bulas possessione concessa , vel haud immu-
tari quæ liberis data sunt : inter qua & secun-
dæ tabulæ (u) , vel non infirmari testamentum ,
quod non possit Prætor , à quo possessiones ,
ut nec hæredem facere (x). Nec obstat quod
Imperator alibi ait , æquè ad intestati causam
redire eum , contra cujus tabulas petita est
bonorum possessio , ac si querela fregerit tes-
tamentum (y) , quo casu omnino vires amit-
tit suas , & rumpitur (z). Non obstat inquam ,
quoniam Imperator impropriè loquitur. Nec
ideo accusandus ; idem alibi factum (*). His
clypeis haud opis hodie , nam Justinianus hæ-
reditate quantumvis non adita , nullo vè , præ-
teritionis causa , hærede existente , cuncta ta-
men salva esse admonuit (**). Quæ igitur op-
ponentur fatua omnino , & as Didoneum.

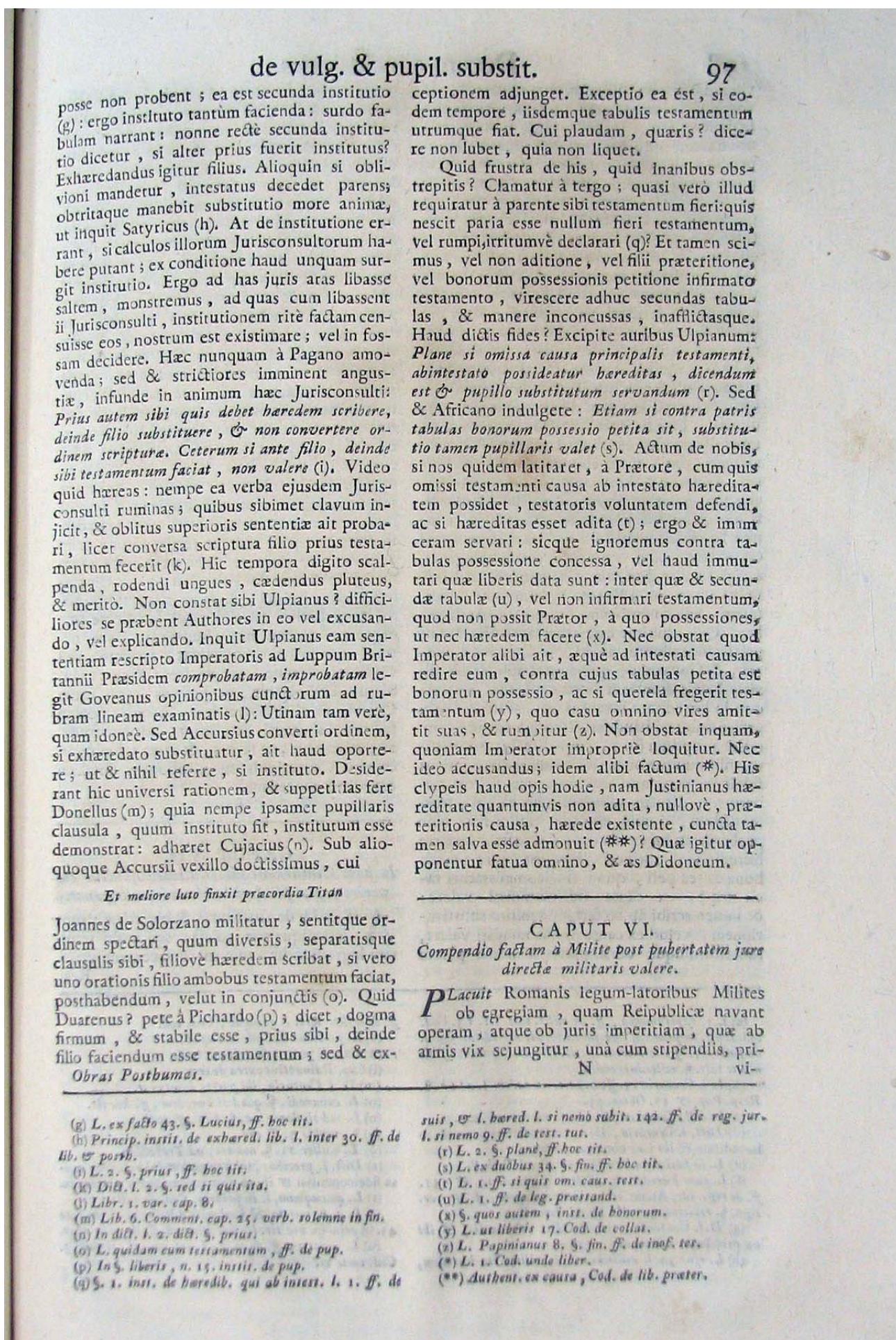
CAPUT VI.

*Compendio factam à Milite post pubertatem jure
directa militaris valere.*

*P*lacuit Romanis legum-latoribus Milites
ob egregiam , quam Reipublicæ navant
operam , atque ob juris imperitiam , quæ ab
armis vix se Junguntur , unà cum stipendiis , pri-

N vi-

- suis , & l. hæred. l. si nemo sabit. 142. ff. de reg. jur.
l. si nemo g. ff. de test. tut.
(r) L. 2. §. planū , ff. hoc tit.
(s) L. ex duobus 34. §. fin. ff. hoc tit.
(t) L. 1. ff. si quis om. caus. test.
(u) L. 1. ff. de leg. præstand.
(x) §. quos autem , inst. de bonorum.
(y) L. ut liberis 17. Cod. de collat.
(z) L. Papinianus 8. §. fin. ff. de inof. ter.
(*) L. 1. Cod. unde liber.
(**) Autheut. ex equita , Cod. de lib. præter.

Decem conclusiones,

98

vilegium quoque liberius testandi dum in cas-
tris agunt, promerere (a); Hinc interpretum
legiones seditio incedit: nullis novis causis,
nisi quod restatus Centurio filio impuberi com-
pendio sermonis substituit, & quo jure post
pubertatem valeret, licentiam disserendi os-
tendit. Fideicommissi volunt Cujacius (b), &
Goveanus (c). Currunt ad arma cæteri, ob-
strepit vulgus, directò jure sustineri diversis in-
citamentis: dictum à Papiniano (d), capi à
substituto fructus in hæreditate inventos; dictum
capi & bona patris; non ergo de fidei-
commissaria restitutione loqui (e), in qua nec
hi fructus veniunt, nec capit hæres hæreditat-
em, sed ut ei restituatur expectat (f). Verum
& illud scriptum, directò factam esse sub-
stitutionem, & privilegio militari sustineri (g).
Quare post pubertatem, si potuit substituere
directò, & substituit, directò (h) non valit
ram? Præsertim cum ad fideicommissum trahi
nequeat, quin ad jus commune invito meher-
cule Papiniano. Mox Imperatorem, Pontificemque
adtestantur, quorum ille ait, veluti
ex causa fideicommissi valere (i), ergo
non ex fideicommisso; non est idei quod
est simile. Alter verò cum verbis congruat,
accipi semper directam substitutionem debe-
re (k); sed & à Pagano factam post puber-
tatem, fideicommissum censeri (l). At à mi-
lite? Quis dubitet esse directam? His hujs
partis inciduntur animi. At Cujacius è con-
tra, & Goveanus, quorsum Papinianum di-
xisse Patris dumtaxat bona capienda, fructus
que in hæreditate inventos (m), si in directam
venire dubitari haud fas, illudque sit fideicom-
missi proprium (n), cum directus substitu-
tus filii quoque bona sibi vindicet (o), nisi ut
fideicommissariam esse noscamus? Post pu-
beratem directò substitui frustra (p), frus-
trè dictum, si cum effectu à milite fiat. Non
probaturum Imperatorem, si directa, à matre
hæreditatem obtineri, hoc est, jure teneri;
bona ex ea peti, quod fideicommissarius fa-
cit (q); ex causa fideicommissi valere;
& tamen scribi ab eo factam à milite substitu-
tionem, velut ex causa fideicommissi valere,
substitutumque bona patris à matre petere

hæreditatem obtinente (r): ergo de fideicom-
missaria. Qui, si potest jure communi vale-
re invidiam velit sibi suo privilegio miles con-
ciliare (s)? imò nec si velit, possit; cui pri-
vilegium ita concessum, ut jus alterius haud
lædat (t), & læderet profectò, nam Civi Ro-
mano testamenti factionem adiunxeret. Sit igit
tur hæc ejus privilegii vis, ut quæ aliquia
excideret, & collaboretur substitutio, fidei-
commissi fulcro sustineatur. Verum hæc si
in trutina librentur, cœlum continuo petant,
levia omnia, & tenui glacie fragiliora, quibus
prudens non insistat. Datum militibus, ut
compendio sermonis substituant, & directe
vin ea substitutio habeat. Sed & in ea hoc
proprium, ne alterius jus invaderet, parti-
tantum, non autem filii bona complecti, cum
iis fructibus, quorum controversia facile po-
tuit excitari, nempe quos legitimi hæredes ins-
tituti collegerunt, idquæ ex causa quasi fidei-
commissi, ut Diocletianus ait, non porrò ex
fideicommisso. Vis fideicommissi, hujusque
substitutionis videre similitudinem? inspe-
res; eædem sunt in ambobus: mox tempora;
in ambobus post tempus restituuntur; deinde
personas; mater petitione hæreditatis tene-
tur. Jure itaque filii hæreditatem, ut Diocle-
tianus ait, obtinet, & ab ea substitutus ma-
riti bona petit; jus sibi nulli fas dicere (u),
ergo nec violenta manu substituto bona pa-
tris, quæ mater occupaverat, arripare; sed
vindicet, suaque esse vocitet; Potest; au-
diatur. Levis igitur, ac prorsus inanis causa
Cujacio ab aliis discrepandi, à quo, bonum
factum, si cæteri desciscant, aut hoc fœde-
re paciscantur, ut fasces, & arma submittant,
& hanc Centurionis substitutionem directam
esse ultrò concedant.

CAPUT VII.

In banc Centurionis substitutionem fructus eos
venire, quos filii legitimi hæredes collegerunt.

AT quid de fructibus? & hic tricæ: sunt
unicuique sua judicia; sed multi semi-
tam ingrediuntur, cum maximè censem viam.

Res

- (a) L. 1. I. testamenta, ff. de milit. test. l. 1. l. 3. Cod. eod. l. ult. in princ. ff. de jur. liber. l. hæreditas 34. l. ex facto 35. ff. de hæred. instit. l. miles ita 41. ff. de milit. test. §. miles ins. eod.
- (b) In l. Centurio 15. ff. hoc tit. in eadem l. ad lib. 8. Resp. Pap. & 12. Obser. 35.
- (c) In d. l. Centurio, & lib. l. variarum, cap. 2.
- (d) Dicit. l. Centurio, ibi: cum fructibus inventis in hæreditate, & ibi jure communi capiet.
- (e) L. in fideicommissariam 18. ff. ad Trebell.
- (f) L. cum hæredes 13. ff. de acq. pos. l. 13. & 151. ff. de reg. jur. Alciat. in l. aliud est capere, ff. de ver. sign. §. restituta, instit. de fid. hæred.
- (g) D. l. Centurio, ibi Directo substituit, & ibi ex privilegio militum.
- (h) L. ejus 34. l. militibus 1. l. milites ita hæredem,

- ff. de milit. test. l. quinque, Cod. eod.
- (i) L. precibus 8. Cod. de impub.
- (k) Cap. si pater, de testam. in 6.
- (l) Cap. Rainautius extra de test.
- (m) D. l. Centurio, ibi patris dumtaxat.
- (n) L. cohæredi, §. quod si hæredem, ff. hoc tit.
- (o) L. sed si plures 10. §. filio, ff. eod.
- (p) L. verbis 7. ff. eod.
- (q) L. mulier 21. §. non est, ad Trebellian.
- (r) Dicit. l. precibus, ibi à te peti & ibi veluti ex cau-
sa fideicommissi & ibi te ejus successionem obtainente.
- (s) L. quamquam, l. in princip. Cod. de milit.
- (t) L. 2. §. merito, & §. si quis à Principe, l. ex fatto 43. in princip. hoc tit. l. cum filius 28. ff. de milit. test.
- (u) L. estat 13. ff. de eo quod met. caus. l. si quis 7. Cod. unde vi.

Res omnis perenda ex iis Papiniani verbis: *Cum fructibus inventis in hereditate; quae quidem facile nobis imponant, & non sentientes ad fideicommissum deducant. Præcavendum igitur, & fax præmittenda, quæ has tenebras depellar.*

Fructus in fideicommissariam restitutionem veniunt, quia augent hereditatem, ut a testatore percepti (a), vel eo languente maturi (b), vel antea aditam hereditatem collecti (c). Alii ut veniant partim jus facit, ad fideicommissum si forte minutum, supplendum (d). Partim ipse testator, si nominatim, ut fructus restituat, ab herede desideret (e). Nominationem quid, si quicquid ex bonis supererit, vel quantacumque pecunia ex hereditate per venerit, edixerit parendum, & in fructibus (f). Ah cave.

— Et digito comperce labellum

instillat aliquis, Adstat Papinianus, adstat Mestinus. An ne isti contrarium dic sedes. Quidni. Cedo verba: *Quicquid ex hereditate, bonis & meis per venerit (g).* Haud ista contraria; nonne audis addidisse testatorem *in bonis suis*, quod haud in superiori factum? nec mirum si de fructibus nihil; ii non ejus bonis, sed ex heredis percipiuntur. Admonitum me vis alterius Papiniani sententia, qui superfluos fructus, ait, non restituendos, si in testamento sic fuerit scriptum: *Quod ex hereditate supererit, cum morieris restituas (h)*: Quid dicam: fumus in oculis meis hæc Papiniani verba; & ne alterutri abroganda fides sit, abrogabo portius cum Cujacio (i) receptam lectionem; scribamque *superfluos fructus esse restituendos*, alioquin haud pro te hanc adduxisset Papinianus rationem: *Cum ea verba diminutionem quidem hereditatis admittunt, fructuum autem additamentum non recipiant;* quæ, ut ille ait, significat, heredibus; iis verbis datum uti hereditate, nec de ejus diminutione inquiri, fructus vero minimè permisso. Ita dirempta pugna. Tamen ne quid mentiar, non nimium id placer, potius quæsiverunt cum Donello diverticulum in ipsius testatoris verbis. Dixit *quod supererit ex hereditate*, fructus vero ex hereditate non persunt, cui accepto non feruntur, sed re-

Obras Posthumas.

bus (k), quia ea verba diminutionem quidem patiuntur, fructum augmentum nequaquam. Verum me ipse sufficiamini: Ad rem redeo.

Facit quoque testator ut fructus restituantur, cum diem in fideicommissarii gratiam fideicommissio apposuit (l). At & alii restituuntur? præter post moram collectos, nulli (m). Mora autem fit ubi postulanti non datur (n); ergo nec ante quam fideicommissarii hereditatem petierit, nec medio tempore percepti redundunt (o); imputantur hi quidem in quartam (p), licet non illi; nec dicas te etente eos venire in restitutionem, quoniam, & si verum est quartam lis compleri fructibus, qui quasi hereditatis appendix sunt, & auxiliares (q); illud tamen observarut in Trebelliani Senatusconsulti quartam congeri quantumque judicio testatoris capiuntur (r); fructus vero mediis (ut inquit) temporis cum judicio testatoris differantur (s), quid mirum si in restitutionem veniant: ex hac luce, & illud claram: quos fructus sibi substitutus poscat. An fortasse qui augent hereditatem, defunctique fortunas non paucos pedes absunt à vero, qui putant, nam quid opus de fructibus exprimer, si bona defuncti ad substitutum pertinere jam dudum scriptum, receptumque (t)? if ergo restitutioni sunt obnoxii, quos haud potest fideicommissarius consecrari: nemine eos, quos legitimus instituti heres, antequam substitutus bona petierit, collegit. Audite paradoxam inquires, nonne id expressum, dictumque superius, restitui non oportere? ne id incepis, vel objuges: non hic de fideicommissaria hereditate quæ dum non petitur in fiduciarii bonis est, ergo & fructus qui ex illa. At legitimas heres nullo jure Centurionis filio mortuus paterna bona occupat; statim enim ad substitutum, & si non perat, hæc directi juris vis. Ob quæ, & fructus ad eundem (u). Haud desunt qui laciniæ pallii me revocent, monitumque velint intellexisse Papinianum de fructibus in hereditare patris inventis, quod ea verba dubio circumacta ad testatorem debeat referri (x). Quos audire, haud è re mea est: novi enim vera ab eis dici, cum de testatoris verbis ambigatur, cum vero de Jurisconsulti nequaquam. Igitur si fructus

N 2 subs-

- (a) L. ita tamen 27. §. 1. in fin. ff. ad Trebellian.
- (b) L. in ratione, ff. ad l. falciandum, l. si fraudator 25. §. Procedat, ff. quæ in fraud. cre. l. fructus pendentes, ff. de rei vind.
- (c) L. item. 20. §. 3. vers. Fructus, l. sed & si lega, §. ult. l. ancillarum, ff. de hered. petit.
- (d) D. l. item. 20. §. fin.
- (e) L. in fideicommissariam 18. in princ. ff. ad Trebel.
- (f) L. 3. §. nonnumquam, ff. de usur. l. balista 38. ff. ad Trebellian.
- (g) L. heredes 57. in princip. ff. ad Trebellian.
- (h) L. de dueta 58. §. penult. ad Trebel.
- (i) 12. Obs. 10. & ad Papin. lib. resp. 9. in d. l. deducta.
- (k) L. in fideicommissaria 18. §. quoties, ff. ad Trebel.

- (l) L. 3. §. cum Pollidias, ff. de usur. l. si ita 43. §. Pegasus, ff. de leg. 2.
- (m) D. l. in fideicommissaria in princip. l. mulier 22. §. st. heres, l. postulante 44. §. penult. ff. ad Trebel. l. 3. in princip. ff. de usur.
- (n) Paulus in calce, lib. 3. sent.
- (o) D. l. 18. §. quoties, & d. l. mulier 22. §. alia causa.
- (p) D. l. melior, d. §. alia.
- (q) L. equis 8. ff. de usur.
- (r) L. in quartam 91. ff. ad l. falc.
- (s) D. l. mulier, d. §. alia.
- (t) Hac nostra l. Centurio 15.
- (u) L. 2. l. item veniant, §. item non solum in fin. ff. de pet. hered.
- (x) L. cum in testam. 28. ff. de aur. & arg.

Decem conclusiones, ^{ab}

100

substituto cedunt, qui omnino fiduciatii hæreditis suppellectilem auctum tacent, percepti nimirum antequam bona patris peterentur.

CAPUT. VIII.

Pupillari substitutione expressa matrem excludit.

Pleras nunc & miseratio, ob quæ parentibus, si contingat filium hoc corporis carcere prius emitti, ejus deberetur hæreditas (a), admoper nos ut despiciamus, num pupillaris expressa, vel quæ compendio facta est, matrem à filii hæreditate importune arceat? Sed ne forte nos in cursu remoretur, aut sufflaminet morosula objectio; tacitam esse quæn compleretur compendio rationis facta substitutio; liber primum de ea sic statuere: expressam substitutionem dici, vel quia verbis propriis facta est, videlicet, *si heres erit, & ante pubertatem decesserit, vel quia sub quidam generalitate verborum exprimitur, exempli gratia, quandocumque decesserit, & hoc modo expressa dicitur, que compendio facta inest.* Hinc Imperator de substitutione à militare facta: *Si vero, inquit (b), substitutio in secundum casum vel expressa, vel compendio, non usque ad certam etatem facta reperiatur.* Non ut expressam alteri illi ex adverso poneret, sed ut discrimen agnosceret inter propriis verbis scriptam, & generalibus; nec nos alio flctere potest scitura quorundam conclusio. Inquit Jurisconsultus à Divo Marco constitutum, ut pupillaris vulgari inesset, & hæc illi invicem, & subdit: *Quod jus ad tertium genus tractum est (c).* Quid illi? si idem jus tractum est, ergo erit tacita, quia, que se vulgari insinuat, tacita est; sed astute potius, quam verè. Jus illud tractum est, ut reciprocæ utrumque teneat casum: sed diverso quidem modo, ac vulgaris simplex; nam cum ea verba, *si heres erit, præter vulgarem nulli convenient, necesse quidem fuit intelligi pupillarem, sed tacite: non hic item, reciprocæ verba nullam exprimunt, ergo unicuique possunt adscribi: hinc aperi rationi januam, vnde his expressam pupillarem esse, que sub reciprocæ. Remoto, seu fracto hoc repagulo, exorbitare, eorumque, qui non omnino fidelitarunt, semitam ingredi, nolo, sed tritum, & calcatum iter sequi; nempe, matrem pupillari expressa excludi; me vide, & nullam hic divisionem. Mater non dicit inofficiosum, quia patris testamentum est (d), ergo excluditur. Falso (inquent) hac colligun-*

tur saltem in quarta, ii que matris leges tribuunt, nam & frater querelam habet turpi instituta persona, non legitimam (e). Falluntur, legitimam haber, cum hæc turpis persona intervenit, hinc querela; voluntur Justiniani novas constitutiones; reperient (f); diversum fortasse hoc querent; haud à matre dici inofficiosum; sed petere posse, quæ à filio prætendit conditione ex lege (g). Fores occlusæ sunt, id facere potest cui & querela presto est (h), procul querela sacerdo & illud vetitum. Trepidat adiuv & nutras tage age, majora suppeditabo fulera: *Mater* (inquit Paulus) *ad hereditatem admovetur, quia substitutione ad casum non existentium hæredum pertinet (i); si ergo pupillaris fuisset, non certe mater, sed substitutus. Verum vide quæ & Imperator: Facta substitutione pupillari, vel expressa, vel sub compendio, si filius ante pubertatem obierit, eos habeat hæredes, quos ei pater dièlavit (k); quod si imperatorem, & Jurisconsultum testes elevant, quid facient Pontifici, qui his ipsissimis verbis prescribit? Licit autem filius testamento suo matrem portione jure naturæ debita privare non possit, pater tamen in testamento, quod filio imparberi facit, potest, nam testamentum hujusmodi pupillare, paternum, vel paterni potius pars est (l). Ergo per alium id agam, quod non per me (m). Quidni? nam & si tu nequeas (n), haud tua id indulgentia pater, sed legis authoritate (o). At nonne suo jure privabitur mater (p)? Minime: nullum habet jus mater nisi in testamento filii; à quo saltem legitima repelliri nequit; sed pupillaris substitutione, tabellæ, & linum patris sunt (q). Turpe quidem parentis privilegium exclamas, qui secum matris, & detrimentam auferri & damnum (r). Tempera vocibus; monstratum sat, nullum hic, privilegium, idque ex mercassisimo jure patri datum; hoc patri potestas, hoc mores, hoc lex. Esto. Sed quare in Justinianæ mater substitutione, quæ vivum præfert pupillaris exemplum (s), non excluditur (t)? quia non in omnibus similitudo. Itaque properate manus tollere; fatigante repulsam matris, nam*

*Quod modo proposui non est sententia, verum est
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.*

CAPUT. IX.

Matrem tacita pupillari non excludi.

Idem esse in ea, quæ tacite inest vulgari expressa, nonnulli protendunt. An & vere acris judicij res est. Aures tamen faciles

præ-

(a) *L. nam eti 15. in princip. ff. de inoff. test. I. scripto hæredi, §. fin. ff. und. lib.*
(b) *Dicit. l. precib.*
(c) *L. 4. in princ. &c. §. 1. ff. de vulg.*
(d) *L. Papinianus 8. §. hæc impuberis, ff. de inoff.*
(e) *L. frater, Cod. de inoff. §. sent. inst. eod.*
(f) *Auct. de hæred. & falcid. §. primum itaque.*
(g) *L. omnimodo ff. de inoff.*
(h) *D. l. omnimodo.*
(i) *L. Lucius 45. ff. bog. sit.*
(k) *D. l. precibus.*
(l) *Cap. si pater, de test. in 6.*
(m) *Contra l. neque per se, Cod. de bare. inst. l. mi-*

nor, §. fin. ff. de procur. l. nemo plus, ff. de reg. jur.
(n) *durb. Presbyteros la 2. Cod. de Episcop. & Cleric. l. si filius tuus Cod. inoff. dotibus.*
(o) *D. l. 2. hoc tit. prine. inst. de pup.*
(p) *Contra l. paterfam. ff. de bare. inst.*
(q) *Ut recte probat d. l. Papinianus, §. sed nee im-
puberis.*
(r) *Contra l. impuberi 40. ff. de administr. tut. l. cum
filius fam. 28. de milit. ter.*
(s) *Princip. inst. de pup. l. humanitatis, C. de impu-
berib.*
(t) *Dicit. l. humanitatis juncta aut b. defuncto, Cod.
ad Senatus, Trebell.*

præsta: paucis expediam. Primum casum: si
pater non erit, ad secundum, si erit, & po-
sita nondum prætexta moriatur, protracta di-
vi, fratres sauxerunt (a). De hoc nullæ rixæ:
illud maximè pugnatum: num matræ supers-
site, cui filii hereditatem ab intestato Se-
natusconsultum Tertulianum defert (b) substi-
tutus insit illius pupillaris vi succedat. Ne-
gant, cui rectus animi sensus: Non est in-
certi juris (sic Imperatoris veneratio) quod si
quidem in patris militis potestate positus pri-
mo tantum eas habuit substitutum, & patræ
heres extitit, eo defuncto ad te omnimodo ejus
pertineat successio (c). Quid potuit clariss. for-
tasse prohibent caligæ, ne in illis, de quibus
Imperator, tabellis idem ac in ceteris jus cen-
seatur: procul ab illis, quæ scripto non cat-
puntur, conjectura (d). Esto: non item præ-
sumptiones, ex quibus ea pupillaris tacita (e);
nec tilla jubet lex scriptio adhaerentes nos
voluntatem neglectu habere; sed quod in
altis solempne, statutumque est, à nobis in iis
non requiri: hæc ab ipsa veritate dictata ex-
cipias, observes (f). Multi tamen, quos præ-
tesum tam tritæ opinionis, eam eunt fundi-
tus eversum; sed obsiste, herbam dabis: quem
admittendo lapidem? an eamdem taciti & ex-
pressi vim esse (g), matremque tacita exclu-
di, quia expressa? non illud æternum vere (h);
non hic ubi absolute expressa; non absolute
tacita, sed tacito intellectu contra matrem
non admittendo substitutum vocat: an idem
obtendunt, quoniam quæ sub reciprocæ per-
sona later, substituto faret (i), in quidem,
at in vulgari contexta jus (k) tacita hac om-
nino, & contra testatoris verba admissus
substitutos: Exptessa illa salem genere ver-
borum, & juxta verborum sensus admissus
substitutus: idem ergo in illis Jus, in pu-
pillari scilicet obducenda; at diversum in ob-
ductionis modo. Audiamus Jurisconsultum
quem in nos armant. Lucius Titius duos fi-
lios, legitimum alterum, alterum naturalem,
institutus invicem substituit: adita hereditate
moritur legitimus; extruso naturali filio
obviam se mater facit, quia ille in secundum
casum substitutionis capax haud erat (l). Fin-
ge capacem; nonne mater operietur fortis?
quidni; si ea pupillaris reciprocæ partus esset?
ideo nec tacita. Haud plus Imperator, eo,
quo nos profligare adversari maximi arbitran-
tur, loco (m). Admittitur mater, quia coha-
res est; quia pater suæ substantiæ partem
uxori relinquens, multò magis & luctuosam

*compendio factam à pagano verbis communibus
post puberatatem flecti ad fideicommissum
cum interpretatione tamen Papini.*

Verbis directis, civilibus, legitimis post
puberatatem uni militi substituere da-
tum: precariis obliquis, inflexis haud cui-
quam vetitum (a). Accidit & aliquando com-
pendio orationis substitutionem fieri verbis
quæ quocumque vocas veniunt. Id si à Pa-
gano factum, nec præterea positionem mors
filii præverterit, substitutio ad fideicommissum
flectitur, cum Papini tamen interpretatione
laudata nunquam satis (b). Praecurro i paulum

(a) L. 2. §. penult. l. jam hoc in re 4. ff. hoc tit. l.
quamvis 4. C. de impub.

(b) §. 1. & 2. inst. ad Senatusconsult. Terti. §. 1.
inst. unde cognit Ulp. tit. 28. Paulus. 4. sent. l. 2. ff.
ad Terull.

(c) L. precibus, Cod. de impab.

(d) L. 1. Cod. de test. milit. l. 1. l. si miles unam 6.
l. similes 31. ff. cod.

(e) Menoch. lib. 4. præsumpt. cap. 39. num. 8. & 18.

(f) L. Lucius 40. in princ. & l. divus 24. ff. de test.
milit.

(g) L. cum quid 3. ff. si cert. pet.

(h) L. 2. ff. quemadmodum, usuf. amittat. l. creditor §.

si inter, ff. mandat.

(i) L. Lucius, ff. hoc tit.

(k) L. quamvis Cod. de impub.

(l) L. Lucius 45. ff. hoc tit.

(m) L. fin. Cod. de inst. & substit.

(n) L. quod dictum 32. ff. de pæt. L. in omnibus 88.

de reg. juri.

(o) Diū, L. precibus.

(a) Argumento hujus nostræ legit, & l. cohæredis 41.

quod si heredem, ff. hoc tit. §. fin. inst. de pup.

(b) L. cum avus 102. ff. de cond. l. generaliter §. cum

autem, Cod. de inst. & rubri, l. cum acutissimi, Cod. de

fideicomis.

Decem conclusiones,^{ob}

reverar & trigemina est conditio , causalis, potestativa, mixta.
Primam fortuna , alteram honorati voluntas, postremam & haec, & illa una adimplent (c): mortis conditio, causalis; tota pendet in fato, & haec sola in hac substitutione apposita ex mente Papiniani explicanda ; ut nimirum sitam eam si sine liberis conditionem sibi insitam celet ceteras excludo: proniorem , propensioremque in eum, cui restitu oportet, testatorem illae ostendunt: haud illa. Nec inculcandus hic Lucius, qui nisi eam prudenti consilio addidisset, nepotes haberet extrusos (d). Quid nos cum substitutione directa vulgari ? an fortasse , quia Principis indulgentia furioso facta ejusdem filii agnatione rumpitur (e) ? sed sibi Lucius hæredem dixit ; hic filio, qui simul ac ipse sibi potest inscribere hæredem, explicat se à paterni testamenti nexu, nodisque. Scribere vero vel necessarium suscipere hæredem parare libet: ergo natus filius substitutione à patre factam solvit & merito; non idem in Lucii tabulis , à quibus ratio ea abhorret. Profectò dignus Papinianus laude, cui paterna soboles cordi; non quia id ipse constituerit: interpretandi munus recte ille obeat (f); haud tamen quod purum est in conditionem veritat (g): sed quia sublime ei ingenium: quo altè adeo parentum mentem penetravit, ut suspecta corum in liberos affectione, pietateque iis à natura indita , voluntate quoque indagarit, norit, detexerit. Unde ipsomet jure , ipsa lego conditionem eam inesse appearat: si quidem lex jubeat fideicomissa ex voluntate pendere (h), & voluntas ea fuerit, ut liberis haud preferreretur substitutus: attamen haud desino mirari, cui voluntas haec innotuerit.

Scripto (i) ? In testamento ne verbum quidem , imò contrarium colligemus , purè quippe fideicomiserit (k); erige te ad exemplum: qui patronum hæredem instituerit , cum maxime veller fratrem , idque sciretur , neuter ad hæreditatem admittitur (l).

Conjectura (m)? conjectura inquit Accur-sius legitima est probatio , veluti testium , & id genus: Cujacius , ex manifesto signo quo ducitur , conjecturam dicit , quod circa Carinus probationibus mostrari defuncti voluntatem cupit (n). Cujuscemodi hic nullæ sunt. Vidimus itaque testamentum illius , qui cum institutioni conditionem inserere voluisse cre-

- (c) L. unica, §. sin autem, C. de cad. toll. I. fin. Cod. de necess. ser. hæred. inst. vel subst.
- (d) L. Lucius 85. ff. de hæred. instit.
- (e) L. ex facto 43. ff. hoc tit.
- (f) L. 2. §. deinde, ff. de orig. jur.
- (g) L. 1. §. si quis simpliciter, ff. de verb. oblig.
- (h) L. penult. ff. de leg. 1. l. cum proponebatur 64. ff. del. 2.
- (i) L. si unum ex familia 77. §. si omessa , l. cum pa-ter 79. §. cum imperfecta , ff. de legat. 2.
- (k) L. 1. ff. de con. & demonstr. l. omnia 32. in princ. ff. de legat. 2.
- (l) L. quotiens 9. in princ. ff. de hæred. inst.
- (m) L. quisquis 95. ff. de leg. 3. d.l. cum proponebatur.
- (n) L. cum virum, Cod. de fideicom.
- (o) L. 9. §. tantundem, ff. de bæt, instit.

deretur , nec inseruerit , penitus everti (o). Vidimus difficultia captu non scripta censeris multò certè magis omnino non scripta (p). Sed verius est Papinianum ad conjecturas interdiscere ingenii aciem iisque prorsus occurrisse; si quidem quod plerunque accedit , certum est signum , & inde conjectura (q). Pietas vero parentis , quæ & quanta in illis pectoribus? qui se in pericula dare ; non dicam & in mortem ut filii non vita , sed facilis vita maneat, ultra habent: hinc Papinianus voluntatem conjectit , & dictante natura ; quæ proprio sanguini extraneum in hæreditate preferri, indit haud credendum. Secus si pater substitutionem non sub conditione mortis , sed sub alia quacumque causalí conceperit. Nam si fideicommissarium viventi filio proponit, nonne & nepoti (r) ?

C A P U T X I.

Militem haud censi simplici fideicommisso ha-redem in legitima gravasse.

Ecce iterum Crispinus , & est mibi sèpè vo-candus , ad partes , ait Juvenalis ; Ego ve-rius de milite , qui toties nos ad scenam revo-cat; ut jam morosus fiat : ita est , & hoc ex pri-vilegio. Certè jure isto ferè omnes illigantur, ut filio, si non in totum , saltem partem à lege destinatam immunem reliquant (a); Alias est querela in promptu, vel totum testamentum di-scindere (b). Quota ista pars? quartam jam pri-dem à Jurisconsultis diffinitum (c) , qua turi, & securi frui, potiri vili queant. Dubitatur de milite ; imò vero , velit ipse modo ; leges da-bunt (d); sed an cum id non expisserit interpre-tatione juvetur. Illud dubium ; profectò , si haud veritum tacitè aliquid facere , cui datum expressè (e) , nec militi veritum. Vis majus ro-bur? hoc age: præterit filium miles, hoc ipso pri-vat legitima (f). An non magis privabit si fidei ejus commiserit, ut restituat? sanè dixerit for-tasse quispiam, cui boni humeri; nos vero huic opinioni suas sibi res jubemus habere: præteri-tio militum pro exhaeretatione habetur (g); Ex-hæredatus vero nihil habet , idcirco expresse videtur legitimam ademisse ; ceterum , cum potest, jure communī & miles censetur (h); hic maximè, ubi contra naturam, qua ea porro debita est (i) ; militem aliquid voluisse haud faci-lè inducar , ut credam. Plura possem ; sed & hoc excidit è linea, & est mihi ut verè fateat al-gà vilius, imò & à tergo monent.

Claudite jam rivos pueri, sat prata biberunt.

- (p) L. 2. quæ primum scrip.
- (q) Arg. l. antiquit. ff. si pars hæred.
- (r) L. penult. §. nam licet, Cod. de bon. paterne.
- (a) L. omnimodo 30. cum seqq. Cod. de inoff.
- (b) L. quoniam 32. Cod. cod.
- (c) §. Igitur ult. inst. de inoff.
- (d) L. fin. in princip. l. testamentum 29. l. de inoff. cod. di-cti. tit.
- (e) L. cum quid 3. ff. si cert. pet. l. 3. de leg. 1.
- (f) L. sicut certi, de milit. test. §. penult. inst. de exhaered. lib.
- (g) Diit. §. penult.
- (h) L. Centuria hoc tit. & l. quamquam 3. & l. in tes-tamento 6. Cod. de milit. test.
- (i) L. 1. Cod. de port. quæ lib. dam. cap. si pater, de tes-tament. in 6.